EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2024 09 11
COM(2024) 550 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

Energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo reglamento peržiūra

{SWD(2024) 200 final}

1. ENERGETIKOS SĄJUNGOS IR KLIMATO POLITIKOS VEIKSMŲ VALDYMO REGLAMENTO VERTINIMO KONTEKSTAS

Energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo reglamentas[1] (Valdymo reglamentas, toliau – Reglamentas) buvo priimtas 2018 m. gruodžio mėn. Juo siekiama sukurti **patikimą valdymo mechanizmą, kad ES galėtų pasiekti savo energetikos ir klimato srities tikslus ir įgyvendinti 2015 m. Paryžiaus susitarime nustatytus tikslus, kartu integruojant ir supaprastinant ES energetikos ir klimato teisės aktuose nustatytus įpareigojimus**. Reglamentas yra susijęs su penkiais energetikos sąjungos aspektais: energetiniu saugumu, energijos vidaus rinka, energijos vartojimo efektyvumu, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimu, taip pat moksliniais tyrimais, inovacijomis ir konkurencingumu.

Reglamentu stiprinamas integruotas nacionalinės energetikos ir klimato politikos planavimas sukuriant nuoseklią, veiksmingą ir skaidrią sistemą, kuria racionalizuojamas, sujungiamas ir supaprastinamas ilgas išskaidytų ir iš dalies sutampančių stebėsenos įpareigojimų sąrašas[2]. Pirma, juo remiamas strateginis vidutinės trukmės ir ilgalaikis energetikos ir klimato srities **planavimas** naudojant integruotus nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus (NEKSVP) ir nacionalines ilgalaikes strategijas. Antra, jame numatyta sistema, pagal kurią valstybės narės tiek Komisijai, tiek Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) sekretoriatui turi **pranešti** apie savo pažangą siekiant 2030 m. ir ilgalaikių energetikos ir klimato srities tikslų[3]. Trečia, jis suteikia Komisijai galimybę **įvertinti ir stebėti** ES ir valstybių narių padarytą **pažangą** ir imtis priemonių, kai užmojų ir (arba) pažangos lygis yra nepakankamas.

Reglamentu siekiama **sumažinti administracinę naštą**, **duoti aiškius investavimo signalus** investuotojams ir **padidinti skaidrumą bei atskaitomybę** užtikrinant, kad informacija apie energetikos ir klimato politiką būtų lengviau prieinama visuomenei. Juo sukurtas naujas valstybių narių ir ES bendradarbiavimo mechanizmas. Jame taip pat reikalaujama, kad valstybės narės megztų daugiapakopius suinteresuotųjų subjektų dialogus, kuriuose dalyvautų vietos ir regionų valdžios institucijos, pilietinės visuomenės organizacijos, verslo bendruomenė, investuotojai, kiti suinteresuotieji subjektai ir plačioji visuomenė.

Šioje ataskaitoje vertinama, kaip Reglamentas veikė ir buvo įgyvendinamas nuo jo įsigaliojimo 2018 m., ir ji papildoma pridedamu Komisijos tarnybų darbiniu

---

1 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo, Reglamentas – 2018/1999 – LT – EUR-Lex (europa.eu).

2 Iš viso Komisijos pasiūlyme dėl reglamento integruota, supaprastinta arba panaikinta daugiau kaip 50 atskirų planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos įpareigojimų pagal ES energetikos ir klimato srities *acquis* (integruotas 31 ir panaikinti 23) – žr. COM(2016) 759 *final*/2 2016/0375(COD), žr. EUR-Lex – 52016PC0759R(01) – LT – EUR-Lex (europa.eu).

3 Svarbu tai, kad Reglamente ataskaitų teikimo įpareigojimai nenustatyti įmonėms.

dokumentu[4]. Vertinimas atliekamas pagal Reglamento 45 straipsnį[5]. Ataskaitoje vertinamas Reglamento indėlis į energetikos sąjungos valdymą, ilgalaikius Paryžiaus susitarimo tikslus, 2030 m. energetikos tikslų įgyvendinimo pažangą, ES 2050 m. poveikio klimatui neutralumo tikslą ir kitus energetikos sąjungos tikslus. Ataskaitoje taip pat įvertinama, kokiu mastu Reglamentas integruojamas į atitinkamus ES ir tarptautinius planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos įpareigojimus ir kaip su jais dera.

ES energetikos ir klimato valdymo sistemos vertinimas yra savalaikis ir būtinas. Jis politiškai svarbus atsižvelgiant į kintančias geopolitines aplinkybes ir neatidėliotinus klimato, ekonomikos, konkurencingumo, socialinius ir aplinkos iššūkius. Vertinimas yra naudingas pagrindas, padėsiantis formuoti ir įgyvendinti būsimą ES energetikos ir klimato politiką, visų pirma atsižvelgiant į mūsų užmojus 2040 m. ir 2050 m.[6]

Šioje ataskaitoje taip pat nurodomos tobulintinos sritys, įskaitant galimybes supaprastinti ir racionalizuoti ataskaitų teikimo įpareigojimus, atsižvelgiant į bendrą Komisijos įsipareigojimą sumažinti tokius įpareigojimus 25 proc.[7]

Vertinimas grindžiamas įvairiais šaltiniais ir buvo pagrįstas konsultantų atliktu išorės vertinimu[8]. Išvados iš dalies grindžiamos konsultacijomis su nacionalinėmis valdžios institucijomis, pilietinės visuomenės organizacijomis, pramonės atstovais, suinteresuotiesiems subjektams skirtu renginiu[9], visuomenės nuomonėmis, gautomis paskelbus kvietimą teikti informaciją[10], nagrinėtais dokumentais, Komisijos atliktais

[4] SWD(2024) 200.

[5] Bendras vertinimas atliktas laikantis Komisijos geresnio reglamentavimo gairių ir grindžiamas penkiais standartiniais vertinimo kriterijais: veiksmingumo, efektyvumo, suderinamumo, ES pridėtinės vertės ir tinkamumo.

[6] Reglamente (ES) 2021/1119, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 401/2009 ir (ES) 2018/1999, (Europos klimato teisės aktas) nustatytas privalomas tikslas iki 2050 m. įgyvendinti ES poveikio klimatui neutralumą. Siekiant šio tikslo, jis įpareigoja nustatyti 2040 m. ES masto klimato srities tikslą (Reglamentas – 2021/1119 – LR – EUR-Lex (europa.eu)). Šiuo tikslu 2024 m. vasario mėn. Komisija rekomendavo iki 2040 m. ES grynąjį išmetamą ŠESD kiekį sumažinti 90 proc., palyginti su 1990 m. (EUR-Lex – 52024DC0063 – LT – EUR-Lex (europa.eu)).

[7] Padarykime šiandien ir pasirenkime rytdienai. 2024 m. Komisijos darbo programa, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_23_4965.

[8] Reglamento (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo vertinimo pagalbinio tyrimo galutinė ataskaita (rengiama).

[9] Žr.: https://energy.ec.europa.eu/events/workshop-evaluation-governance-energy-union-and-climate-action-regulation-2024-01-11_en?prefLang=lt.

[10] Žr: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13799-Energetikos-sajunga-ir-klimato-politika-Valdymo-reglamento-perziuros-ataskaita_lt.

NEKSVP[11] ir NEKSVP pažangos ataskaitų vertinimais[12], planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos įpareigojimų pagal ES energetikos ir klimato teisės aktus peržiūra ir atvejų tyrimais įvairiose valstybėse narėse.

2. ES ENERGETIKOS IR KLIMATO VALDYMAS KINTANT POLITIKAI IR GEOPOLITINĖMS APLINKYBĖMS

Nuo Reglamento priėmimo Europos ir tarptautinė energetikos ir klimato padėtis labai pasikeitė. Viena vertus, taip yra dėl didėjančio klimato kaitos poveikio, kuris paskatino imtis svarbių ES ir tarptautinių atsakomųjų politikos priemonių, įskaitant Europos žaliąjį kursą, Europos klimato teisės aktą, Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, ES su klimatu susijusios rizikos ir prisitaikymo prie klimato kaitos politiką, taip pat pažangą įgyvendinant Paryžiaus susitarimą. Europos žaliasis kursas taip pat tapo nauja ES augimo strategija, pagal kurią ekonomikos augimas atsiejamas nuo išteklių naudojimo. Kita vertus, ES energetikos ir klimato politika keitėsi reaguojant į precedento neturinčias krizes, kurias sukėlė COVID-19 pandemija ir Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą.

ES teisėkūros pokyčiai turėjo didelį poveikį Reglamentui. 2021 m. priimtu Europos klimato teisės aktu padaryti tiksliniai Reglamento pakeitimai, kad į jį būtų įtrauktas ES poveikio klimatui neutralumo tikslas. Dėl Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio teisės aktų pakeitimų taip pat atsirado naujų planavimo ir ataskaitų teikimo įpareigojimų; kai kurios iš jų dar turi būti iki galo įtrauktos į Reglamentą. 2022 m. Komisijos NEKSVP atnaujinimo gairėse[13] valstybės narės raginamos didinti savo planų užmojus pagal Klimato teisės aktą, Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį ir plano „REPowerEU“ iniciatyvą[14].

Nuo Reglamento įsigaliojimo svarbių politikos pokyčių įvyko ir tarptautiniu lygmeniu. Tai, be kita ko, sprendimai, kaip įgyvendinti Paryžiaus susitarimą, pavyzdžiui,

---

[11] 2019 m. Komisijos ES mastu atliktas 2019 m. NEKSVP projektų vertinimas (COM/2019/285), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1565713062913&uri=CELEX%3A52019DC0285; 2020 m. Komisijos ES mastu atliktas 2020 m. galutinių NEKSVP vertinimas, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1600339518571&uri=COM%3A2020%3A564%3AFIN; 2020 m. Komisijos ES mastu atliktas 2020 m. galutinių NEKSVP vertinimas (COM(2020) 564 *final*), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1600339518571&uri=COM%3A2020%3A564%3AFIN; 2023 m. Komisijos ES mastu atliktas 2023 m. atnaujintų NEKSVP projektų vertinimas (COM/2023/796 *final*), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2023%3A796%3AFIN.

[12] Pažangos, padarytos siekiant energetikos sąjungos ir klimato politikos tikslų, vertinimas, SWD(2023) 646 *final*, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52023SC0646.

[13] Komisijos pranešimas dėl valstybėms narėms skirtų 2021–2030 m. nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų atnaujinimo gairių 2022/C 495/02, Valstybėms narėms skirtos 2021–2030 m. NEKSVP atnaujinimo gairės – Europos Komisija (europa.eu).

[14] Planas „REPowerEU“ yra ES atsakas į sunkumus ir pasaulinės energijos rinkos sutrikimus, kuriuos sukėlė Rusijos invazija į Ukrainą. Juo siekiama įvairinti ES energijos tiekimą, taupyti energiją ir toliau skatinti naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją ir energijos vartojimo efektyvumą, kartu mažinant išmetamo ŠESD kiekį, žr. COM/2022/230 *final* (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1653033742483&uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN).

taikant sustiprintą skaidrumo sistemą. COP 28 Paryžiaus susitarimo šalys atliko pirmąjį bendros pažangos įvertinimą. Jos padarė išvadą, kad, nors jos įgyvendina vis veiksmingesnę klimato politiką, reikia imtis skubių ir papildomų veiksmų. Šalys taip pat susitarė iki 2030 m. tris kartus padidinti pasaulinius atsinaujinančiųjų išteklių energijos pajėgumus ir dvigubai padidinti energijos vartojimo efektyvumo didinimo tempą, taip pat atsisakyti iškastinio kuro energetikos sistemose. Be to, jos sukūrė Pasaulinio atsparumo klimato kaitai programą ir pradėjo Beleno darbo programą prisitaikymo prie klimato kaitos rodikliams nustatyti. Jos taip pat įsipareigojo paspartinti veiksmus, kuriais siekiama laipsniškai panaikinti neveiksmingas subsidijas iškastiniam kurui, kurios nesprendžia energijos nepritekliaus ar pažeidžiamų grupių problemos[15].

Dėl COVID-19 pandemijos sukurta novatoriška Europos ekonomikos gaivinimo priemonė, kuri taip pat suteikė galimybę paspartinti ES žaliąją pertvarką. Pagal *Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę (EGADP*), kuri yra priemonės *„NextGenerationEU“ (NGEU)* pagrindas ir kuriai skiriama iki 800 mlrd. EUR, reikalaujama, kad valstybės narės bent 37 proc. savo nacionalinio ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano finansavimo skirtų priemonėms, kuriomis prisidedama prie klimato srities tikslų įgyvendinimo[16]. 2022 m. EGADP reglamentas buvo iš dalies pakeistas, kad valstybės narės galėtų į savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtraukti skyrius „REPowerEU“ ir gauti papildomą finansavimą, kuris padėtų iki 2030 m. panaikinti priklausomybę nuo iš Rusijos gaunamo iškastinio kuro. Planu „REPowerEU“ ir nepaprastosios padėties teisėkūros iniciatyvomis koordinuotai sušvelnintas energetikos krizės poveikis namų ūkiams ir įmonėms.

Šis finansavimo padidinimas kartu su didesniais užmojais paspartino energetikos ir klimato politikos ir priemonių, kurias valstybės narės pateikė 2020 m. priimtuose pirminiuose NEKSVP, įgyvendinimą. Atitinkami EGADP remiami veiksmai dabar turi atsispindėti galutiniuose atnaujintuose NEKSVP, kurie turėjo būti pateikti iki 2024 m. birželio 30 d. Galima teigti ir atvirkščiai – esami NEKSVP atliko svarbų vaidmenį nustatant reformų sritis ir finansavimą investicijoms pagal EGADP.

Karo grįžimas prie ES sienų ir su juo susijusi didžiausia energetikos krizė nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio buvo didelis ES atsparumo išbandymas. Dėl šių įvykių atkreiptas dėmesys į energetinio saugumo svarbą, poreikį užtikrinti diversifikuotą energijos tiekimą ir būtinybę skatinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą ir energijos vartojimo efektyvumą. Jie taip pat pabrėžė energetinio saugumo vaidmenį platesniame ekonominio atsparumo kontekste, sustiprėjusią pasaulinę konkurenciją ir poreikį užtikrinti konkurencingą prieigą prie žaliavų ir komponentų, kad iki 2050 m. būtų pasiektas poveikio klimatui neutralumas.

---

15 Konvencijos šalių konferencijos, kuri laikoma Paryžiaus susitarimo šalių posėdžiu, sprendimas - 1/CMA.5.

16 Pagal NGEU ir 2021–2027 m. ES daugiametę finansinę programą bent 30 proc. jų bendrų asignavimų turi būti išleista klimato politikos veiksmams (apie 600 mlrd. EUR).

Paaiškėjo, kad Reglamento valdymo mechanizmas yra lanksti reagavimo į šiuos įvykius sistema. Pavyzdžiui, valstybės narės, atnaujindamos savo 2021–2030 m. NEKSVP, galėjo atsižvelgti į kintančias politikos ir geopolitines aplinkybes. Vertindama atnaujintų NEKSVP projektus[17] Komisija padarė išvadą, kad, palyginti su pirminiais NEKSVP, atnaujintų planų projektuose gerokai padidinti 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslų užmojai.

Tačiau, atsižvelgiant į atnaujintą reglamentavimo sistemą, atlikus vertinimą taip pat paaiškėjo, kad planuojami veiksmai, kuriais siekiama sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir padidinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą bei energijos vartojimo efektyvumą, turi su užmojais susijusią spragą. Siekdama panaikinti šią spragą ir pašalinti kitus planų projektų trūkumus, Komisija kiekvienai valstybei narei pateikė rekomendacijas[18], į kurias turėjo būti atsižvelgta rengiant atnaujintus NEKSVP. Taigi Reglamentas toliau padeda vykdyti energetikos ir klimato srities planavimą labai svarbiu momentu.

3. VALDYMO REGLAMENTO POVEIKIS

Veiksmingumas. Pasiekti rezultatų vietoje.

Reglamentu pagerintas strateginis planavimas, kurio reikia, kad būtų pasiekti ES 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslai ir sudarytos sąlygos iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą. Juo keli nacionaliniai sektoriniai veiksmų planai sujungti į vieną nuoseklų NEKSVP, apimantį pagrindinius ekonomikos sektorius ir grindžiamą aiškiais vidutinės trukmės tikslais. Todėl jis padėjo pagerinti planavimą tiek valstybėse narėse (ministerijos turi stiprinti tarpsektorinį politikos koordinavimą), tiek tarp jų, stiprinant tarpvalstybinį regioninį bendradarbiavimą, be kita ko, infrastruktūros projektų srityje.

Vis dėlto valstybių narių planų ir strategijų taikymo sritis ir kokybė vis dar labai skiriasi. Be to, valstybių narių politinis pritarimas Reglamento NEKSVP ciklui yra nevienodas. Tai iš dalies susiję su tuo, kad ir toliau naudojamos skirtingos nacionalinės planavimo sistemos, ir dėl to planavimo procedūros kartais vykdomos lygiagrečiai. Kai kurie suinteresuotieji subjektai teigė, kad ilgalaikės strategijos ir NEKSVP pateikimo seka yra nesuderinta, ir pažymėjo, kad reikalavimai atnaujinti ilgalaikes strategijas po jų priėmimo yra ne tokie griežti kaip NEKSVP taikomi reikalavimai.

Geresnis planavimas ir nuoseklesnė politikos sistema padėjo sukurti labiau nuspėjamą aplinką investuotojams, tačiau vis dar susiduriama su problemomis. Be to, Komisijos atliktuose NEKSVP projektų (2019 m.), galutinių NEKSVP (2020 m.) ir atnaujintų NEKSVP projektų (2023 m.) vertinimuose pažymima, kad NEKSVP reikia pateikti išsamesnę investicijų poreikių ir finansavimo šaltinių informaciją ir analizę. Be to,

---

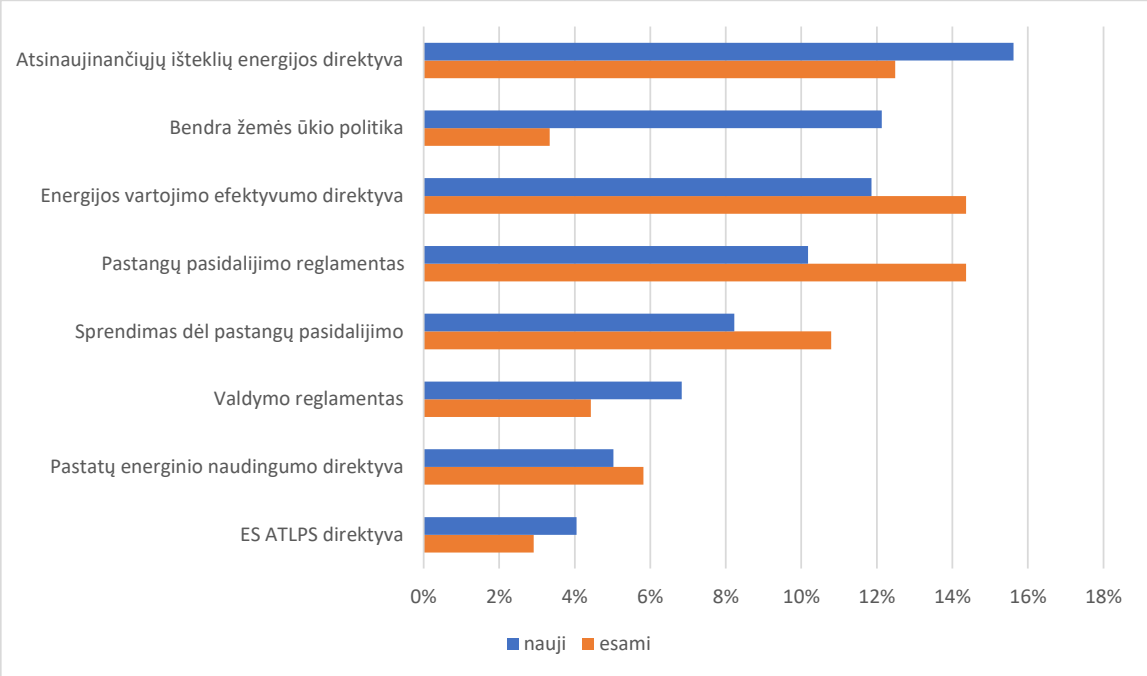
[17] 2023 m. Komisijos ES mastu atliktas 2023 m. atnaujintų NEKSVP projektų vertinimas (COM/2023/796 *final*), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM%3A2023%3A796%3AFIN.

[18] Žr: Nacionaliniai energetikos ir klimato srities veiksmų planai (europa.eu).

iki šiol daugelyje NEKSVP trūksta patikimų planuojamos politikos ir priemonių makroekonominio poveikio įverčių. Taip pat, atsižvelgiant į tam tikrus ilgalaikių investicijų ciklus (pvz., pramonėje), NEKSVP 10 metų laikotarpis gali būti per trumpas; iš to matyti, kaip svarbu, kad ilgalaikės strategijos būtų grindžiamos 30 metų perspektyva. Investuotojams taip pat gali reikėti išsamesnės informacijos (pvz., regionų ir vietos lygmenimis).

Reglamentas padėjo nustatyti naują klimato ir energetikos politiką. Nuo 2020 m., kai buvo patvirtinti pirmieji NEKSVP, valstybės narės pranešė apie daug naujų politikos krypčių ir priemonių. Pavyzdžiui, 2023 m. nacionalinėse energetikos ir klimato srities pažangos ataskaitose (NEKSVP pažangos ataskaitose) 29 proc. visų priemonių buvo naujos. Tai rodo, kad valstybės narės nuolat vykdė veiksmus, kad pasiektų 2030 m. klimato srities ir energetikos tikslus. Nors kelios politikos kryptys ir priemonės buvo nustatytos tiesiogiai reaguojant į Reglamentą, daugelis kitų su juo susijusios labiau netiesiogiai, o tai atspindi Reglamento pobūdį – kaip pamatinio pobūdžio teisės aktas jis integruoja įpareigojimus pagal kitus ES energetikos ir klimato srities teisės aktus (1 diagrama). Kartu, kaip pažymėta pirmiau, 2023 m. gruodžio mėn. ES mastu Komisijos atliktame atnaujintų NEKSVP projektų vertinime nustatyta, kad, norint pasiekti 2030 m. tikslus, kurie dabar yra didesnio užmojo, reikia paspartinti energetikos ir klimato politikos įgyvendinimą. NEKSVP taip pat reikia skirti daugiau dėmesio prisitaikymui prie klimato kaitos.

1 diagrama. Politikos ir priemonių, apie kurias valstybės narės pranešė savo NEKSVP pažangos ataskaitose, dalis, susijusi su ES politika ir teisės aktais

Pastaba. Naujos politikos kryptys ir priemonės yra politikos kryptys ir priemonės, nustatytos po to, kai buvo priimti pirminiai NEKSVP. Šaltinis: Pažangos, padarytos siekiant energetikos sąjungos ir klimato politikos tikslų, vertinimas, SWD(2023) 646 final.

Dėl Reglamento tam tikru mastu pagerinta valstybių narių teikiamos informacijos kokybė. Svarbu tai, kad jis padėjo pagerinti ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitos duomenų ir prognozių kokybę. NEKSVP pažangos ataskaitų procesas padėjo padidinti informacijos išsamumą. Tačiau pažangos ataskaitose pateikiamoje informacijoje vis dar yra spragų ir nenuoseklumo. Tai taip pat pasakytina apie teikiamos informacijos apie prisitaikymo prie klimato kaitos priemones aprėptį ir kokybę (19 straipsnio 1 dalis).

Taip pat pagerėjo visuomenės prieiga prie duomenų, pavyzdžiui, nustačius reikalavimus rinkti ir teikti duomenis apie kylančius naujus klausimus ir skelbti bei konsoliduoti informaciją Reglamentu sukurtoje e. platformoje[19]. Tačiau, nors šie duomenys yra viešai prieinami, kartais jie pateikiami sudėtingu būdu, dėl kurio ne visada lengva juos suprasti.

Reglamentas yra svarbus žingsnis siekiant veiksmingesnių viešų konsultacijų ir daugiapakopio energetikos ir klimato politikos valdymo, nes jame nustatyti konkretūs teisiniai reikalavimai, apimantys abu aspektus (10 ir 11 straipsniai). Dauguma valstybių narių surengė viešas konsultacijas dėl atnaujintų NEKSVP projektų ir pranešė apie kelias iniciatyvas, kuriomis siekiama vykdyti nacionalinius daugiapakopius dialogus klimato ir energetikos klausimais su subnacionalinėmis valdžios institucijomis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais. Tačiau valstybės narės nesurengė pakankamai ankstyvų ir įtraukių viešų konsultacijų, kaip reikalaujama Reglamente, arba daugiapakopių dialogų, kurių kokybė būtų pakankama. Viena iš priežasčių gali būti ta, kad Reglamento nuostatos nėra pakankamai tikslios ar griežtos. Taip pat sąsajos su visuomenės dalyvavimo reikalavimais pagal Orhuso konvenciją arba Strateginio poveikio aplinkai vertinimo (SPAV) direktyvą[20] gali būti nepakankamai aiškios. Kai kuriais atvejais tam tikro poveikio taip pat galėtų turėti nacionalinės patirties trūkumas, su administracinėmis struktūromis ir gebėjimais susijusios problemos ir (arba) politinės paramos trūkumas.

Reglamentas ne visais atvejais pagerino teikiamos informacijos savalaikiškumą, nes valstybės narės reikiamus planus ir informaciją dažnai pateikia po teisės aktuose nustatyto termino[21]. Atrodo, kad vėlavimą iš dalies lemia tai, kad reikia daugiau laiko prisitaikyti prie proceso arba dėl terminų, kurie yra per trumpi arba per arti vienas kito (pvz., ataskaitų teikimo terminas – 2023 m. kovo mėn., o atnaujintų NEKSVP projektų pateikimo terminas – 2023 m. birželio mėn.). Tam tikrais atvejais taip pat buvo vėluojama dėl skirtingų nacionalinių ar regioninių procesų ar planavimo ciklų, taip pat dėl pokyčių vyriausybėje. Kai kuriais atvejais tam tikrą vaidmenį gali atlikti ir žmogiškųjų išteklių trūkumas. Vėlavimas kelia pavojų, kad Komisija neatliks savo užduoties užtikrinti išsamią

---

19 E. platforma yra internetinė platforma (ją sudaro dvi sistemos: „Reportnet“, kurią valdo Europos aplinkos agentūra, ir „ReportENER“, kurią valdo Energetikos GD). Jos paskirtis yra palengvinti Komisijos ir valstybių narių bendravimą, skatinti valstybių narių bendradarbiavimą ir sudaryti palankesnes sąlygas visuomenei susipažinti su informacija. E. platforma visoms valstybėms narėms padedama teikti ataskaitas pagal šį Reglamentą.

20 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex%3A32001L0042).

21 Daugiau informacijos pateikiama pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente.

ir savalaikę apžvalgą, leidžiančią orientuoti užmojus ir pažangą siekiant energetikos ir klimato srities tikslų. Tik keturios valstybės narės galutinius atnaujintus NEKSVP pateikė iki 2024 m. birželio 30 d. Reaguodama į tai, Komisija pradėjo „ES Pilot“ procedūras toms valstybėms narėms, kurios nepateikė galutinių atnaujintų NEKSVP.

Reglamento nuostatų laikymosi mechanizmas iš esmės grindžiamas rekomendacijomis ir kitais neprivalomais mechanizmais. Nors valstybės narės turi atsižvelgti į rekomendacijas, jos nėra privalomos. Per 2020 m. Komisijos atliktų galutinių NEKSVP vertinimų išorės peržiūrą padaryta išvada, kad dauguma valstybėms narėms skirtų rekomendacijų (66 proc., arba 378 rekomendacijos) buvo įgyvendintos tik iš dalies (53 proc., arba 304 rekomendacijos) arba visai neįgyvendintos (13 proc., arba 74 rekomendacijos)[22]. Kai kurie suinteresuotieji subjektai išreiškė kritiką, kad pažeidimo nagrinėjimo procedūros paprastai pradedamos tik dėl to, kad valstybė narė pažeidė procedūrinius įsipareigojimus (pvz., pavėluotai pateikė NEKSVP), o ne dėl to, kad nepasiekti konkretiems sektoriams skirtuose teisės aktuose nustatyti tikslai. Tačiau reikėtų priminti, kad keliuose ES energetikos ir klimato srities teisės aktuose jau yra numatyti mechanizmai, skirti spręsti nepakankamo įgyvendinimo problemai[23].

Kadangi įgyvendinimo laikotarpis dar tik prasidėjo, pagrindinės Reglamento teisinės priemonės, kuriomis siekiama pašalinti užmojų ar įgyvendinimo spragas, (31 ir 32 straipsniai) naudotos mažai. Kai kurie suinteresuotieji subjektai abejojo Komisijos gebėjimu imtis veiksmų, jei valstybės narės nepasiektų užmojo ar rezultatų. Tačiau Komisijos per 2019–2020 m. ciklą atliktame ES masto galutinių NEKSVP vertinime nustatyta užmojų energijos vartojimo efektyvumo srityje spraga. Siekiant panaikinti šią spragą, Energijos vartojimo efektyvumo direktyva[24] ir Pastatų energinio naudingumo direktyva[25] buvo peržiūrėtos kaip Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio dalis. Vykstant NEKSVP atnaujinimo procesui Komisija atidžiai stebi, ar esama užmojų spragų. Kalbant apie įgyvendinimą, dėl laiko, kurio reikia energetikos ir klimato duomenims konsoliduoti, visos didelės spragos išryškės tik vėliau įgyvendinimo laikotarpiu atliekant pažangos vertinimus.

Reglamentu tam tikru mastu skatinamas valstybių narių regioninis bendradarbiavimas. ES mastu Komisijos atliktuose NEKSVP projektų (2019 m.), galutinių NEKSVP (2020 m.) ir atnaujintų NEKSVP projektų (2023 m.) vertinimuose nustatyta, kad valstybės narės apskritai tinkamai nustatė regioninio bendradarbiavimo

---

22 Reglamento (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo vertinimo pagalbinio tyrimo galutinė ataskaita (rengiama).

23 Pavyzdžiui, Pastangų pasidalijimo ir LULUCF reglamentuose reikalaujama, kad Komisija kasmet įvertintų valstybių narių pažangą siekiant pagal šiuos reglamentus nustatytų nacionalinių tikslų, o valstybės narės pateiktų taisomųjų veiksmų planą, jei pažanga nepakankama, (nors tokie mechanizmai gali būti grindžiami Valdymo reglamente nustatytais ataskaitų teikimo ir duomenų peržiūros procesais).

24 2023 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/1791 dėl energijos vartojimo efektyvumo, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2023/955, (nauja redakcija), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2023_231_R_0001.

25 2024 m. balandžio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1275 dėl pastatų energinio naudingumo (nauja redakcija), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=OJ%3AL_202401275.

poreikį, o kai kurios iš jų pasinaudojo regioniniais forumais, pavyzdžiui, Komisijos įsteigtomis aukšto lygio grupėmis[26]. Vertinimai taip pat parodė, kad rengiant nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus regioninės konsultacijos pasitelkiamos nevienodai ir skiriasi informacijos apie priemones, kurias valstybės narės planuoja įgyvendinti kartu su kitomis valstybėmis narėmis, išsamumas. Vienas iš konkrečių valstybių narių bendradarbiavimo pavyzdžių yra tai, kaip įgyvendinimo tikslais Suomija ir Liuksemburgas naudojo atsinaujinančiųjų išteklių energijos finansavimo mechanizmą, kad būtų išvengta spragos, susijusios su Liuksemburgo atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalimi. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos finansavimo mechanizmas vis dar yra ankstyvame įgyvendinimo etape ir dar neišnaudotas visas jo potencialas. Planuojamas būsimas konkursas (-ai) rodo, kad šio mechanizmo naudojimas galėtų didėti.

Efektyvumas. Supaprastinimas ir racionalizavimas

Reglamentas yra svarbus žingsnis mažinant išlaidas ir didinant politikos suderinamumą, nes racionalizuoja, sujungia ir supaprastina įpareigojimus pagal energetikos ir klimato politiką. Racionalizavimo įgyvendinimo forma – integruoti planai (NEKSVP), ilgalaikės strategijos ir integruotų planų pažangos ataskaitos (NEKSVP pažangos ataskaitos) ir susijusių ES ir tarptautinių įpareigojimų sujungimas į vieną reglamentą[27] ir kitų įpareigojimų visiškas panaikinimas. Poveikio vertinime, kuriuo grindžiamas pradinis Komisijos pasiūlymas dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, apskaičiuota, kad dėl šio politikos racionalizavimo tiesioginės ataskaitų teikimo išlaidos pagal visus ES energetikos teisės aktus kasmet sumažės 5 proc., palyginti su baziniu scenarijumi[28].

Be to, sujungus įvairius planavimo ir ataskaitų teikimo įpareigojimus į vieną reglamentą, taip pat koncentruojamos išlaidos, susijusios su kitais teisės aktais. Remiantis informacija, kurią Komisija ir nacionalinės valdžios institucijos surinko pagalbiniam tyrimui atlikti[29], apskaičiuota, kad vienkartinės išlaidos, susijusios su šiais įpareigojimais, 27 valstybėms narėms iš viso sudarys 7,8–10,5 mln. EUR, o ES (Komisijai ir Europos aplinkos agentūrai (EAA)) – 1,1 mln. EUR. Apskaičiuota, kad 27 valstybių narių metinės nuolatinės išlaidos sudaro 13,9–19,5 mln. EUR, o ES – 3,8 mln. EUR. Nors kiekybiškai įvertinti dėl Reglamento tiesiogiai sutaupytų lėšų neįmanoma,

---

[26] Europos Komisija įsteigė keturias aukšto lygio darbo grupes, kad jos teiktų strategines valdymo ir politikos gaires dėl reglamentavimo ir infrastruktūros plėtros bei stebėtų pažangą, daromą įgyvendinant bendro intereso projektus prioritetiniuose regionuose: Šiaurės jūros šalių energetikos srities bendradarbiavimo (NSEC), Pietų ir Vakarų Europos tinklų jungiamųjų linijų (SWE), Baltijos energijos rinkos jungčių plano (BEMIP) ir Vidurio ir Pietryčių Europos energijos tinklų sujungiamumo iniciatyvos (CESEC) aukšto lygio darbo grupes.

[27] Dėl to tiesiogiai nesumažėjo administracinė našta, susijusi su šiais (iš esmės nepakitusiais) ataskaitų teikimo įpareigojimais, bet sumažėjo teisėkūros sudėtingumas, nes įpareigojimai įtraukti į vieną priemonę.

[28] Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, poveikio vertinimas, pridedamas prie pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl energetikos sąjungos valdymo. Žr. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=SWD%3A2016%3A394%3AFIN.

[29] Žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 4.1.10 skirsnį ir II bei IV priedus.

racionalizavimas leido sutaupyti šiek tiek lėšų, kaip numatyta pirminiame poveikio vertinime.

Reglamentas taip pat užtikrina efektyvumą, kurio kiekybiškai įvertinti neįmanoma. Kelių strateginio planavimo dokumentų sujungimas į vieną NEKSVP kartu racionalizuojant procesą ir nustatant šablonus turėtų bent jau ilgainiui padėti sumažinti administracinę naštą. Dėl integruoto NEKSVP pažangos ataskaitų teikimo metodo taip pat didėja ataskaitų teikimo proceso efektyvumas ir kokybė. Šie privalumai, nors ir sunkiai įvertinami kiekybiškai, turi didelę vertę, visų pirma dėl to, kad geresnės kokybės duomenys ir nuoseklesnis planavimas ilgainiui pagerina politikos formavimą.

Toliau racionalizuojant esminius ir proceso aspektus galima dar labiau sumažinti administracinę naštą, susijusią su energetikos ir klimato politikos planavimu ir ataskaitų teikimu. Nepaisant Reglamento naudos, susijusios su efektyvumu, daugelis nacionalinių institucijų, su kuriomis konsultuotasi, laikėsi nuomonės, kad reikia padidinti finansinius ir žmogiškuosius išteklius, skirtus Reglamentui įgyvendinti. Be poreikio užtikrinti didesnį tarpžinybinį koordinavimą ir duomenų rinkimą, tai gali būti reikalinga dėl to, kad nacionalinės politikos planavimas dažnai nėra visiškai suderintas su Reglamentu, todėl vyksta lygiagretūs procesai. Tačiau suinteresuotieji subjektai (ypač nacionalinės valdžios institucijos) pripažino, kad tai mokymosi proceso dalis, ir yra linkę tikėtis, kad ilgainiui administracinė našta sumažės, nes bus suderinti rezultatų lūkesčiai, priemonės ir šablonai.

Tam tikri veiksniai gali turėti įtakos numatomam Reglamento poveikiui administracinėms išlaidoms. Pavyzdžiui, nuo tada, kai buvo priimtas Reglamentas, padidėjo energetikos ir klimato politikos taikymo sritis, užmojai, sudėtingumas ir politinė svarba, o tai turėjo netiesioginį poveikį planavimo ir ataskaitų teikimo reikalavimams. Dabartinis NEKSVP ir NEKSVP pažangos ataskaitų ciklas atspindi kai kuriuos iš šių politikos pokyčių, numatytų teisinių nuostatų pakeitimuose arba gairėse[30].

Dėl Reglamento taip pat padidėjo ataskaitų teikimo efektyvumas, nes padidėjo skaitmenizavimo lygis, visų pirma dėl to, kad ES investavo 5 mln. EUR į specialios e. platformos kūrimą. Skaitmeninių šablonų ir kokybės užtikrinimo procedūrų naudojimas labai padėjo palyginti pateiktus duomenis ir palengvinti pakartotinį duomenų naudojimą. Į e. platformą taip pat palaipsniui integruojami Reglamente nenumatyti įpareigojimai, taip sutaupant daug lėšų ir užtikrinant sinergiją. Naudojant platformą Komisijai gerokai lengviau valdyti ataskaitinius laikotarpius, analizuoti pateiktus duomenis ir teikti duomenis pakartotiniam naudojimui.

Nors tai yra aiškus žingsnis į priekį, platforma galėtų tapti patogesnė naudoti ir ne tokia sudėtinga. Ataskaitų teikimo procese dalyvaujančios nacionalinės institucijos manė, kad Komisijos ir EAA teikiama techninė pagalba ir mokomieji dokumentai yra labai

[30] Komisijos pranešimas dėl valstybėms narėms skirtų 2021–2030 m. nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų atnaujinimo gairių (2022/C 495/02) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2022_495_R_0002.

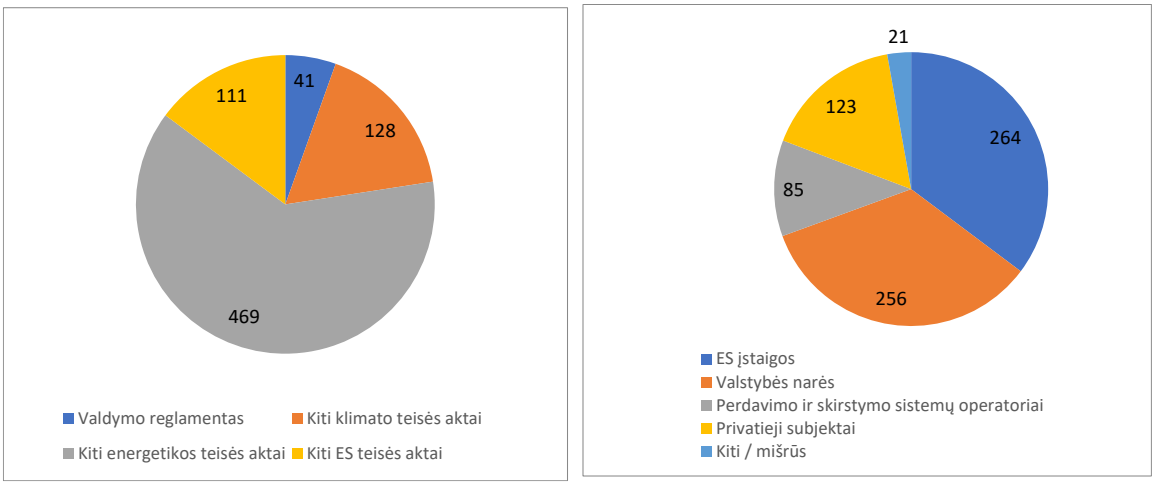
naudingi. Tačiau kai kurios nacionalinės valdžios institucijos ir suinteresuotieji subjektai kritikavo tai, kad naudojamos dvi skirtingos ataskaitų teikimo platformos („ReportNET3“ ir „ReportENER“).

Suinteresuotieji subjektai pripažino, kad racionalizavimas yra nuolatinis procesas, ir rekomendavo išnagrinėti, kaip būtų galima geriau suderinti, viena vertus, planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos įpareigojimų apimtį ir išsamumą, ir, kita vertus, esminę informaciją, kurios reikia, kad ES galėtų pasiekti savo tikslus.

Komisija jau imasi veiksmų administracinei naštai mažinti. Ji įsipareigojo 25 proc. sumažinti administracinę naštą, susijusią su ataskaitų teikimo įpareigojimais pagal ES teisę, nepakenkiant pagrindiniams politikos tikslams[31].

Komisija atliko išsamią planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos įpareigojimų pagal ES energetikos ir klimato teisės aktus peržiūrą naudodama DI, taip pat atkreipė dėmesį į tų įpareigojimų ir su tvarumu susijusių ataskaitų teikimo įpareigojimų sąsajas kitose politikos srityse. Iš viso patikrinta daugiau kaip 700 įpareigojimų[32], iš kurių 41 patenka į Reglamento taikymo sritį (2 diagrama).

2 diagrama. ES energetikos ir klimato teisės ir susijusių politikos sričių planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos įpareigojimai pagal teisės aktų sritį ir atsakingą subjektą

Remdamasi šiuo tikrinimo procesu, Komisija racionalizavimo planuose nustatė keletą pagrindinių veiksmų, kuriais siekiama nustatyti naujas ataskaitų teikimo naštos mažinimo priemones, įskaitant įpareigojimų teikti ataskaitas dėl naftos atsargų panaikinimą[33], dujų

[31] COM(2024) 163 *final*, „Dialogų dėl perėjimo prie švarios energijos apžvalga. Stipri Europos pramonė tvariai Europai kurti“, edc7b551-6b25-42ab-b36c-d9af7d4654e9_en (europa.eu).

[32] Ataskaitų teikimo reikalavimas – ES teisės aktuose nustatytas reikalavimas, pagal kurį valstybių narių valdžios institucijos, privačiosios organizacijos ir (arba) viešosios organizacijos įpareigojamos ES arba nacionalinio lygmens kompetentingoms institucijoms teikti struktūrizuotus ar nestruktūrizuotus (kokybinius ar kiekybinius) duomenis.

[33] Pagal Tarybos direktyvos 2009/119/EB (Direktyva – 2009/119 – LT – EUR-Lex (europa.eu)) 6 straipsnio 2 dalį ir 9 straipsnio 4 dalį ir Reglamento (ES) 2018/1999 (Reglamentas – 2018/1999 – LT – EUR-Lex (europa.eu)) 26 straipsnio 1 dalies a punktą.

tiekimo saugumo teisės aktų[34], tretinių teisės aktų, priimtų pagal dujų ir elektros energijos vidaus rinkos teisės aktus, ir Reglamento dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo[35] peržiūrą. Be to, siekiant palengvinti reikalavimų laikymąsi taikomos kelios paramos priemonės. Racionalizavimo planuose taip pat atkreiptas dėmesys į galimą Reglamento peržiūrą kaip priemonę toliau didinti efektyvumą.

Suderinta ir nuosekli energetikos ir klimato politika

Reglamentas yra savyje nuosekli, vientisa sistema, apimanti įvairius planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos įpareigojimus, kurie anksčiau buvo išskaidyti keliuose ES teisės aktuose. Vis dėlto išlieka tam tikrų neatitikimų, daugiausia dėl to, kad daugelį įpareigojimų sudėtinga sujungti į vieną sistemą. Sritys, kuriose turima ilgalaikės planavimo ir ataskaitų teikimo patirties, (pvz., išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir energijos vartojimo efektyvumo) paprastai yra labiau išvystytos nei naujesnės, kompleksiškesnės politikos sritys, pavyzdžiui, principas „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“ arba energijos nepritekliaus sritis. Tikimasi, kad Reglamentas ir jo kartotinis pobūdis, taip pat įgyvendinimo reglamentai, Komisijos gairės dėl NEKSVP atnaujinimo ciklo ir ekspertų susitikimai skatins patirtinį mokymąsi. Vėlesni planai ir ataskaitos turėtų užtikrinti didesnę konvergenciją ir integraciją.

Reglamentas taip pat pagerino ES energetikos ir klimato teisės aktų ir kitų susijusių ES teisės aktų, taip pat tarptautinių susitarimų derėjimą. Į Reglamentą įtrauktos bendros tarptautinių susitarimų planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos taisyklės, kurios, be kita ko, padeda valstybėms narėms vykdyti savo įsipareigojimus pagal UNFCCC ir Paryžiaus susitarimą. Vis dėlto, siekiant užtikrinti visišką suderinimą su neseniai sutartomis tarptautinėmis taisyklėmis ir procesais, reikia tam tikrų Reglamento atnaujinimų.

Reglamentas dar nėra visiškai suderintas su naujais arba atnaujintais ES energetikos ir klimato srities teisės aktais. Visų pirma jis dar nevisiškai atspindi susijusius naujus ar persvarstytus ataskaitų teikimo įpareigojimus, kylančius iš Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio. Pavyzdžiui, į jį dar turi būti integruotas procesas, nustatytas pagal naujos redakcijos Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 4 straipsnio 5 dalį, kurioje nustatytas nacionalinis įnašas į energijos vartojimo efektyvumą, arba susijęs kartotinis spragų užpildymo mechanizmas pagal 4 straipsnio 6 dalį.

Taip pat reikia atkreipti dėmesį į NEKSVP ir planų pagal ES finansavimo programas suderinamumą. Pavyzdžiui, galutiniuose atnaujintuose NEKSVP valstybės narės turėtų pateikti daugiau informacijos apie sinergiją su jų nacionaliniais bendros žemės ūkio

[34] 2017 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 994/2010, (Reglamentas – 2017/1938 – LT – EUR-Lex (europa.eu)).

[35] 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 dėl didmeninės energijos rinkos vientisumo ir skaidrumo (Tekstas svarbus EEE) (https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2011/1227/oj?locale=lt).

politikos strateginiais planais ir atitinkamomis priemonėmis ir reformomis jų nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose ir skyriuose „REPowerEU“. Taip pat turėtų būti šalinami atnaujintų NEKSVP projektuose prisiimtų įsipareigojimų ir tarpinių regioninių įsipareigojimų dėl laipsniško iškastinio kuro atsisakymo, prisiimtų priimtuose teritoriniuose teisingos pertvarkos planuose, neatitikimai.

Taip pat yra galimybių didinti derėjimą ir sinergiją su kitomis politikos sritimis – aplinkos (pvz., oro kokybės, žiedinės ekonomikos, vandens ir biologinės įvairovės), žemės ūkio, transporto, pramonės ir makroekonominės politikos sritimis.

Tinkamumas ir pridėtinė vertė energetikos ir klimato sąjungai

Reglamentas suteikė ES pridėtinės vertės, nes pagerino valstybių narių energetikos ir klimato politikos nuoseklumą ir koordinavimą. Kuriama ES pridėtinė vertė, nes jis nustato sistemą ir mechanizmus, kad būtų remiama nuoseklesnė ir labiau koordinuojama nacionalinė energetikos ir klimato politika ir duodami aiškesni signalai investuotojams, nes tai būtina norint pasiekti bendrus 2030 m. ir vėlesnio laikotarpio ES energetikos ir klimato srities tikslus ir uždavinius.

Reglamente reikalaujama skelbti papildomus duomenis ir ataskaitas, todėl gaunama ES arba nacionalinio lygmens informacija, kurios kitu atveju nebūtų galima gauti. Juo sukūrus išsamią, integruotą valdymo sistemą, padidėjo valstybių narių energetikos ir klimato politikos nuspėjamumas ir skaidrumas. Tai pasiekti padėjo standartizuoti planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos procesai bei terminai, geresnis koordinavimas ir visuomenės prieiga prie informacijos.

Reglamentu tam tikru mastu pagerinta atskaitomybė, nes planavimo ir ataskaitų teikimo įpareigojimai buvo išplėsti įtraukiant papildomas sritis, buvo pagerintas viešas duomenų prieinamumas ir sukurtas kartotinis procesas, kuriuo remdamasi Komisija gali įvertinti valstybių narių planų kokybę ir užmojus.

Kai kurie suinteresuotieji subjektai kritikavo Reglamentą dėl to, kad jame trūksta aiškių, suderintų ir veiksmingų teisių kreiptis į teismą siekiant nacionaliniuose teismuose užginčyti NEKSVP ir ilgalaikes strategijas, jei jie neatitinka dalyvavimo reikalavimų arba prieštarauja aplinkos teisės aktams. Jie teigia, kad tai didina taikymo ES nenuoseklumą ir kenkia Orhuso konvencijos, kuri suteikia galimybę visuomenei geriau tikrinti aplinkai poveikį darančius aktus, laikymuisi. Nors Reglamente aiškiai nurodyta, kad konsultacijos dėl planų, kai taikytina, turėtų atitikti Strateginio aplinkos vertinimo direktyvos nuostatas, kai kurie suinteresuotieji subjektai teigė, kad siekiant užtikrinti teisę kreiptis į teismą visose valstybėse narėse pageidautinas didesnis aiškumas.

Praėjus daugiau kaip penkeriems metams nuo Reglamento priėmimo, pagrindiniai jo tikslai tebėra labai aktualūs ir greičiausiai taps dar aktualesni. Pastarųjų metų socialiniai ir ekonominiai, aplinkos ir geopolitiniai iššūkiai kartu su didėjančiu poreikiu kovoti su klimato kaita ir didinti mūsų atsparumą klimato kaitai keičia politikos prioritetus. Jie parodė, kad reikia stiprinti valstybių narių tarpusavio ir ES veiksmų koordinavimą, kad

būtų pasiekti vis platesnio užmojo ir sudėtingesni klimato ir energetikos tikslai, sprendžiami energetinio saugumo, energijos įperkamumo ir teisingos pertvarkos klausimai, skatinami moksliniai tyrimai ir inovacijos pritraukiant investicijas ir kuriant tikrą energetikos sąjungą. Tvirta, supaprastinta ir lanksti valdymo sistema ir toliau bus viena pagrindinių priemonių, padėsiančių ES pasiekti šiuos tikslus.

4. IŠVADOS IR ĮGYTA PATIRTIS

Reglamentui įsigaliojus 2018 m. gruodžio mėn., energetikos ir klimato srities planavimas ir ataskaitų teikimas tapo nuoseklesni, labiau integruoti ir paprastesni. Jo pridėtinė vertė sparčiai kintančiomis aplinkybėmis, įskaitant vis platesnio užmojo ir kompleksiškesnę energetikos ir klimato politiką ir teisės aktus, COVID-19 pandemiją ir energetikos krizę, kurią sukėlė Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą, įrodyta. Reglamentas atliko svarbų vaidmenį, kad ES galėtų veiksmingiau įgyvendinti savo 2030 m. ir vėlesnio laikotarpio energetikos ir klimato srities tikslus ir uždavinius. Galutiniai atnaujinti NEKSVP bus viena pagrindinių priemonių šiems tikslams pasiekti.

Nors Reglamentu sukurta bendra politikos sistema ir toliau veikė net ir kintančiomis aplinkybėmis, šiame vertinime pabrėžiama, kad yra sričių, kurias reikia toliau tobulinti. Jame pateikiama įžvalgų, kuriomis bus remiamasi šiuo metu toliau įgyvendinant Reglamentą ir per galimą jo peržiūrą.

Reglamentas turi padėti ES pasiekti ne tik didėjančius ir vis platesnio užmojo energetikos ir klimato srities tikslus iki 2030 m., bet ir vėlesnius tikslus. Reglamentu turėtų būti ne tik užtikrinamas reguliavimo stabilumas ir išlaikomi mūsų 2030 m. užmojai, kurie yra labai svarbūs investicijoms į perėjimą prie švarios energijos, bet taip pat suteiktas pagrindas formuoti ir įgyvendinti energetikos ir klimato politiką atsižvelgiant į mūsų 2040 ir 2050 m. užmojus. Juo nustatytas valdymo mechanizmas turi padėti paspartinti perėjimą prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Jį taikant taip pat turi būti atsižvelgiama į konkurencingumą, energetinį saugumą ir energetinį atsparumą, sprendžiami uždaviniai visoje švarių ir nulinio ŠESD balanso technologijų tiekimo grandinėje, skatinama laipsniškai atsisakyti iškastinio kuro ir subsidijų iškastiniam kurui, spręsti energijos nepritekliaus ir teisingos pertvarkos problemas, atsižvelgti į įgūdžių ir darbo vietų aspektus ir daugiau dėmesio skirti prisitaikymo prie klimato kaitos aspektams, atsižvelgiant į pastarojo meto Europos klimato rizikos vertinimą[36]. Todėl reikia toliau stiprinti ES energetikos ir klimato srities valdymą, kad būtų pašalintas likęs susiskaidymas, spragos ir nekoordinuoti nacionaliniai metodai.

Atsižvelgiant į Komisijos įsipareigojimą 25 proc. sumažinti dėl ataskaitų teikimo įpareigojimų atsirandančią administracinę naštą, yra galimybių Reglamentą dar labiau supaprastinti ir racionalizuoti, be kita ko, naudojant skaitmenizavimą. Šios galimybės apima tolesnį NEKSVP ir NEKSVP pažangos ataskaitų racionalizavimą, tolesnį ataskaitų teikimo derinimą su Paryžiaus susitarimo reikalavimais ir jo sustiprinta

[36] EAA ataskaita Nr. 01/2024, Europos klimato rizikos vertinimas (Europos klimato rizikos vertinimas, Europos aplinkos agentūra (europa.eu)).

skaidrumo sistema, panaikinant ataskaitų dėl naftos atsargų teikimą[37], taip pat išplečiant ir gerinant e. platformos funkcionalumą, pavyzdžiui, kad būtų sudarytos sąlygos veiksmingiau pakartotinai naudoti duomenis. Taip pat verta įvertinti papildomas galimybes, pavyzdžiui, išnagrinėti, kaip būtų galima pagerinti sinergiją ir suderinamumą su kitomis ES teisės aktų sritimis ir ES tarptautiniais įsipareigojimais siekiant dar labiau padidinti efektyvumą. Reikia atidžiai apsvarstyti, kokiu mastu Reglamento taikymo srities išplėtimas įtraukiant ne tik energetikos ir klimato politikos sritis, bet ir kitas politikos sritis, padėtų toliau didinti efektyvumą.

Siekiant užtikrinti, kad būsimi NEKSVP būtų tikri žaliosios pertvarkos investicijų planai, Reglamentu reikia užtikrinti didesnį tikrumą viešosioms ir ypač privačioms investicijoms visais lygmenimis. Naudojant pagrindines Reglamente numatytas planavimo priemones turėtų būti geriau nustatyti investicijų poreikiai ir finansavimo šaltiniai ES, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis, duodami tvirtesni signalai ir teikiami geresni duomenys investuotojams, taip pat pabrėžiamos energetikos ir su klimato kaita susijusios pertvarkos ekonominės galimybės ir poveikis. Pradedant galutiniais atnaujintais planais, kuriuos valstybės narės turėjo priimti iki 2024 m. birželio 30 d., NEKSVP turėtų būti planas, sudarantis visas sąlygas ES pasiekti savo 2030 m. ir vėlesnio laikotarpio užmojus ir tikslus.

Pasiekti Reglamento tikslus padėtų geresnis reikalavimų laikymasis. Europos klimato teisės akte ir konkretiems sektoriams skirtuose teisės aktuose nustatyti bendri ES užmojai, tikslai ir uždaviniai. Tačiau tebekyla sunkumų laiku pateikti planus, parengti kokybiškas ataskaitas ir veiksmingai įgyvendinti nuostatas. Reikėtų toliau svarstyti, kaip pagerinti atitiktį reikalavimams.

Yra kelios sritys, kuriose būtų galima padidinti nuoseklumą. Antai, galima sieti ilgalaikes strategijas ir NEKSVP, o ES ekonomikos valdymo sistemoje – NEKSVP ir nacionalinius biudžetus. Be to, nors Reglamentas yra pagrindinė valstybių narių ataskaitų dėl prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmų teikimo priemonė, jame trūksta rodiklių, pagal kuriuos būtų galima stebėti pažangą šioje srityje. Be to, Reglamente gali būti nepakankamai atspindėti konkretiems sektoriams būdingi aspektai (pvz., pramonės, transporto ir pastatų priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo poreikiai), kad būtų galima imtis būtinų veiksmų.

Norint pasiekti ES vidutinės trukmės ir ilgalaikius energetikos ir klimato srities tikslus, reikia aktyvesnio valstybių narių, regioninės ir vietos valdžios institucijų, pramonės, finansų sektoriaus, socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės dalyvavimo ir tarpusavio bendradarbiavimo. Būtina laikytis tikrai bendradarbiavimu grindžiamo požiūrio, pagrįsto konsultacijomis, keitimusi informacija, keitimusi gerąja praktika, techninė pagalba ir koordinavimu. Labiau politinis ir racionalesnis požiūris į regioninį bendradarbiavimą galėtų pagerinti bendrą darbą, susijusį su tarpvalstybiniais

[37] Valdymo reglamento 26 straipsnio 1 dalies c punktas.

projektais, įskaitant projektus, kuriais siekiama sukurti infrastruktūrą, reikalingą energetikos poveikiui neutralizuoti[38], ir skatinti valstybių narių pažangiąją specializaciją.

[38] Žr. Enrico Letta, *Much More than a Market: Speed, Security, Solidarity*. Galima susipažinti čia: much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf (europa.eu).